

11. *Абд аль-Фаттах Ибрагим* Опасное изменение в нашей внешней политике / Абд аль-Фаттах Ибрагим // Голос политики. – № 48. – 1947. – 29 мая. – С. 1.
12. Программа Партии Национального единства. Статья 3 / Ар-Раи аль-Ам. – № 1484. – 1946. – 24 марта. – С. 1.
13. Ар-Раи аль-Ам. – № 1557. – 1946. – 18 июня. – С. 1.
14. *Назим Захави* Нельзя торговаться и соглашаться на сделку / Назим Захави // Голос политики – № 67. – 1947. – 7 марта. – С. 1.
15. *Фати Завара* Больше всего арабский народ нуждается в единстве / Фати Завара // Голос политики. – № 45. – 1947. – 26 мая. – С. 1.
16. *Ильяс Фарах* Арабская родина после Второй мировой войны / Ильяс Фарах. – Бейрут : Муасаса аль-арабия ли-д-дирасат ва ан-нашр, 1975. – С. 45–56.
17. *Захия Кадура* Современная история Арабской родины / Захия Кадура. – Бейрут : ан-Нахда аль-Арабия, 1975. – С. 198.
18. *Назим Захави* Наша позиция относительно Англо-американской комиссии / Назим Захави // Ар-Раи аль-Ам, 1947. – № 1479. – 18 марта. – С. 1.
19. Обращение Партии Национального единства к иракскому народу / Ар-Раи аль-Ам, 1946. – № 1518. – 5 мая. – С. 1.

SUMMARY

Attitude of the Party of National Unity to the Iraq foreign policy is discussed. The Party's position concerning the English-Iraqi Pact, treaties with Jordan and Turkey is analyzed. Special attention is paid to the Palestinian issue, activity of the League of the Arab States, and the Iraq place in the divided world after the WWII.

Поступила в редакцию 14.10.2015 г.

УДК [94+930](367)

А. Э. Лютая,
кандыдат гістарычных навук, дацэнт кафедры гісторыі
Беларусі і славянскіх народаў БДПУ;

А. М. Люты,
доктар гістарычных навук, прафесар кафедры гісторыі Беларусі і славянскіх народаў БДПУ

ПЕРЫЯДЫЗАЦЫЯ ГІСТОРЫІ І ГІСТАРЫЯГРАФІІ ГІСТОРЫІ ЎСХОДНЕСЛАВЯНСКІХ НАРОДАЎ

Усе даследчыкі гэтай праблемы пагаджаюцца ў адным – перыядызацыя гісторыі грамадскага развіцця і перыядызацыя гісторыі гістарычнай навукі не супадаюць не толькі храналагічна, але і па прынцыпах іх стварэння.

Прынцып правідзенцыялізму, які панаваў у гістарыяграфіі да XVIII ст., прыдаваў працам дваранскіх гісторыкаў клерыкальны характар, прыводзіў да вывадаў, што ўсё ў грамадстве вызначаецца волей бога. Першы, хто стварыў перыядызацыю гісторыі грамадства, быў В. М. Тацішчаў, які павёў барацьбу з засіллем царквы і царкоўнай абмежаванасцю.

Адмовіўшыся ад прынцыпу правідзенцыялізму, ён з пазіцыі прагматызму як формы рацыяналістычнага разумення гісторыі сцвярджаў: «Навуці галоўнае ёсць, каб чалавек мог сябе пазнаць» [1].

У сувязі з вазв'ялічаннем чалавечага розуму ён вызначае агульны змест гістарычнага працэсу і перыядызацыю сусветнай гісторыі: ад з'яўлення пісьменнасці, з пачаткам хрысціянства і да адкрыцця кнігадрукавання, калі «наву-

кі вольнымі вазраслі і колькасць кніг палезных памножылася» [2].

Як прыхільнік неабмежаванай манархіі В. М. Тацішчаў сфармуляваў і дзяржаўную схему гісторыі Расіі ў дваранскай гістарыяграфіі – перыяд «адзінаўладальніцтва» (ад Рурыка да Мсціслава Вялікага, 862–1132 гг.), праз «арыстакратыю» (перыяд феадальнай раздробленнасці, 1132–1462 гг.) да аднаўлення манархіі пры Іване III і яе ўзмацненні пры Пятры I [3]. У аснову гэтай перыядызацыі быў пакладзены прынцып этапаў развіцця манархічнай улады.

Буржуазны ўкраінскі гісторык другой паловы XVIII ст. С. Я. Дзясніцкі этапы развіцця чалавечага грамадства вызначаў па прынцыпе гаспадарчай дзейнасці людзей і падзяляў гісторыю на чатыры перыяды: збіральніцтва і паляванне, жывёлагадоўля, земляробства і «самае высчайшае становішча – камерцыйнае», якое заснавана на развіцці прамысловасці і гандлю [4].

М. М. Карамзін прызнаваў перыядызацыю, якая была распрацавана еўрапейскімі гісторыкамі і падзяляў гісторыю Расійскай імперыі

на «старажытную» (да Івана III), сярэдняю (да Пятра I) і «новую» (з часу праўлення Пятра I), але ў сваіх працах ён больш прытрымліваўся перыядызацыі і прыцыпаў, якія распрацаваў В. М. Тацішчаў. «Гісторыя дзяржавы Расійскай» дазваляе ўстанавіць гэту перыядызацыю. Першы перыяд (862–1015 гг.) – ад «прызвання князёў варажскіх» да Святаполка Уладзіміравіча; другі (1015–1238 гг.) – падзел дзяржавы на ўдзелы, трэці (1238–1462 гг.) – ад Яраслава II Усеваладавіча да Івана III, панаванне мангола-татар; чацвёрты перыяд (1462–1533 гг.) – час, калі княжылі Іван III і Васіль III, завершаны быў працэс ліквідацыі дзяржаўнага драблення; пяты (1533–1598 гг.) – праўленне Івана Жахлівага і Фёдара Іванавіча і апошні (шосты) перыяд (1598–1612 гг.) – так званы «смутны час» [5].

У XIX ст. пануючым поглядам на праблему перыядызацыі была тэорыя даследчыкаў так званай «дзяржаўнай школы» ў ліберальна-буржуазнай гістарычнай навуцы К. Д. Кавеліна, Б. М. Чычэрына, С. М. Салаўёва, В. І. Сергіевіча, А. Д. Градоўскага.

Ідэалам гэтых гісторыкаў была моцная дзяржаўная ўлада, якая шляхам рэформаў магла вырашыць усе складаныя сацыяльныя і эканамічныя праблемы. У сярэдзіне XIX ст. ідэалагамі буржуазнага лібералізму былі Б. М. Чычэрын і К. Д. Кавелін. Дзяржава, лічыў Б. М. Чычэрын, з'яўляецца надкласавай сілай і сама ўтварыла саслоўі, запрыгоніла іх і прынудзіла служыць сабе. Дзяржава пры неабходнасці магла гэтыя саслоўі і вызваліць ад прыгону.

Уся гісторыя ўсходніх славян, на яго думку, падзяляецца на «саюз кроўны» (рода-племяны перыяд), які ў XII ст. змяніўся «саюзам грамадзянскім», а на змену яму ў перыяд праўлення Пятра I прыйшоў «саюз дзяржаўны». «Утварэнне дзяржавы – вось паваротная кропка рускай гісторыі» [6]. З канцэпцыяй Б. М. Чычэрына пагаджаліся і іншыя даследчыкі «дзяржаўнай школы».

У канцы XIX ст. ліберальна-буржуазная гістарыяграфія збліжаецца з дваранскай на прыцыпах неаканціянства і ў піку марксісцкай тэорыі аб грамадска-эканамічных фармацыях стала адстойваць ідэю аб немагчымасці пазнання законаў развіцця грамадства. Найбольш паслядоўным прыхільнікам неаканціянскіх поглядаў з'яўляўся аўтар фундаментальнай працы «Метадалогія гісторыі» А. С. Лапа-Данілеўскі, у якой ён сцвярджаў, што гістарычныя веды «цікавяцца індывідуальнымі фактамі і складаюцца з іх апісання» [7].

На прыцыпах агносіцызму нельга было пабудаваць навукова абгрунтаваную перыядызацыю.

Гэтыя метадалогічныя прыцыпы рэзка крытыкавалі марксісцкія ідэолагі. У. І. Ленін назваў іх «вартай жалю лухтой неаканціянцаў» [8]. Аднак марксісты і самі кінуліся ў другую крайнасць, сцвярджаючы, што развіццё грамадства адбываецца як заканамерны гістарычны працэс, які не залежыць ад волі і разумення людзей. К. Маркс і Ф. Энгельс увялі паняцце грамадска-эканамічных фармацый, якія павінны прайсці ўсе народы (першабытнаабшчынны, рабаўладальніцкі, феадальны, капіталістычны і камуністычны).

Марксісцкая гістарыяграфія гісторыі ўсходніх славян зарадзілася ў канцы XIX ст., але пануючай стала толькі ў пачатку 30-х гг. XX ст. Да сярэдзіны 90-х гг. галоўным прыцыпам і пануючай метадалогіяй пры абгрунтаванні перыядызацыі гісторыі і гістарыяграфіі з'яўляўся марксізм.

Аднак у пачатку XX ст. былі і іншыя падыходы да перыядызацыі як гісторыі, так і гістарыяграфіі. Так, напрыклад, адзін з прадстаўнікоў дробна-буржуазнай гістарыяграфіі М. А. Ражкоў прапанаваў сваю перыядызацыю гістарычнага працэсу. У аснову гэтай перыядызацыі ён паклаў эвалюцыю форм гаспадаркі, змену натуральнай гаспадаркі таварна-грашовай. Ён вылучыў дзевяць перыядаў у гісторыі ўсходняга славянства: першабытнае грамадства, грамадства дзікароў, дафеадальнае грамадства (ці грамадства варвараў), феадальная рэвалюцыя, феадалізм, дваранская рэвалюцыя, панаванне дваранства, буржуазная рэвалюцыя і капіталізм. Гісторыю ўсходніх славян М. А. Ражкоў пачынае з трэцяга перыяду, з «грамадства варвараў» (VI–IX стст.), калі адбываецца рассяленне іх плямён у Прыдняпроўі, у вярхоўях Волгі і Акі. У чацвёртым перыядзе (X–XII стст.) адбываецца «феадальная рэвалюцыя» і пераход улады з рук радавой племянной арыстакратыі ў рукі феадальнай. У пятым перыядзе (XIII – сярэдзіна XVI ст.) наступае феадалізм у «поўным яго развіцці» У шостым перыядзе (сярэдзіна XVI – першая чвэрць XVIII ст.) пачынаецца «дваранская рэвалюцыя» і ўлада пераходзіць з рук старой, феадальнай арыстакратыі ў рукі дваранскага саслоўя, адбылася перамога «гандлёвага капіталізму». Канец перыяду – рэформы Пятра I, характарызаваліся «каласальнымі ахвярамі і пакутамі» [9].

У сёмым перыядзе (1725–1825 гг.) умацавалася панаванне дваранства і прыгоннага права. У восьмым перыядзе адбылася «буржуазная рэвалюцыя» (1825–1861 гг.), прыгонная гаспадарка пала пад ціскам грашовай гаспадаркі. Парэформенны (дзявяты перыяд) завяршаецца Лютаўскай буржуазна-дэмакратычнай рэвалюцыяй як перамога «прагрэсіўнага» капі-

талізму. Навукоўца крытыкаваў Красавіцкія тэзісы У. І. Леніна і саму ідэю аб перарастанні буржуазна-дэмакратычнай рэвалюцыі ў рэвалюцыю сацыялістычную [10].

Пасля ўстанаўлення савецкай улады М. А. Ражкоў перайшоў на пазіцыі марксізму, але да канца свайго жыцця (1927 г.) так і не пагадзіўся з перыядызацыяй К. Маркса, Ф. Энгельса, У. І. Леніна, якая была пабудавана на прынцыпе змены грамадска-эканамічных фармацый.

Не прыняў гэтую перыядызацыю і вядучы марксісцкі гісторык, аўтар тэорыі «гандлёвага капіталу» М. М. Пакроўскі. У сваёй трохтомнай манаграфіі «Руская гісторыя ў самым сціслым нарысе» [11] ён закранае і пытанне аб перыядызацыі. Неабходна адзначыць, што ён крытыкуе погляды дваранскіх і буржуазных гісторыкаў, хаця сам знаходзіўся пад уплывам канцэпцый В. В. Ключэўскага і М. А. Ражкова.

М. М. Пакроўскі перабольшваў значэнне гандлёвага капіталу ў гісторыі ўсходніх славян, лічачы яго рухавіком развіцця грамадства з XVI і да пачатку XX ст. Ён знаходзіў гэты ўплыў гандлёвага капіталу ўжо ў Кіеўскай Русі (IX–XI стст.), дзе князі былі кіраўнікамі «шаек рабагандляроў». Перыяд утварэння Маскоўскай дзяржавы М. М. Пакроўскі звязваў з развіццём гарадоў як гандлёва-прамысловых цэнтраў і з развіццём гандлёвых сувязяў. Апрычны перыяд лічыў часам, калі праходзіла барацьба гандлёвага капіталу ў саюзе з дробным дваранствам супраць феадалаў-паноў.

Паўстанне Сцяпана Разіна было «звязана з развіццём гандлёвага капіталізму», умацаваўшага прыгнёт сялян, а паўстанне Пугачова было «першым росквітам рускага хлебнага гандлю», які вызваў пашырэнне паншчыны.

З XVIII ст., на думку М. М. Пакроўскага, з'яўляюцца парасткі прамысловага капіталу, але прадоўжыў сваё прагрэсіўнае развіццё і гандлёвы капітал, які дасягнуў свайго росквіту ў другой палове XIX ст. Яго інтарэсы нават у пачатку XX ст. абараняла самадзяржаўе, якое было «гандлёвым капіталам у шапцы Манмаха».

Паказаць гістарычны працэс як змену грамадска-эканамічных фармацый М. М. Пакроўскі не змог, бо ў аснову сваёй перыядызацыі ён паклаў этапы развіцця гандлёвага капіталу. Але і У. І. Ленін не звярнуў на гэтую акалічнасць увагі і ў пісьме М. М. Пакроўскаму 5 снежня 1920 г. пісаў: «Вельмі віншую Вас з поспехам: вельмі спадабалася мне Ваша новая кніга: Руская гісторыя ў самым сціслым нарысе. Арыгінальнае пабудаванне і расказванне. Чытаецца з вялікім інтарэсам. Трэба будзе, па-мойму, перакласці на еўрапейскія мовы» [12].

У гістарычнай літаратуры 20-х гг. XX ст. у якасці грамадскіх форм (як перыядаў раз-

віцця) вылучаліся дародавае грамадства, родавае, феадалізм, капіталізм і сацыялізм. Першабытнаабшчынная фармацыя, такім чынам, распадалася на дзве, рабаўладальніцкі перыяд выпадаў, феадалізмам лічылі феадальную раздробленасць, а капіталізм разглядаўся як змена гандлёвага капіталізму прамысловым, а апошняга – фінансавым. Многія гісторыкі, як і М. М. Пакроўскі, лічылі існаванне асобай фармацыі «гандлёвага капіталізму» [13]. І толькі ў выніку дыскусій пачатку 30-х гг. у Грамадстве гісторыкаў-марксістаў і Інстытуце чырвонай прафесуры даследчыкі прыйшлі да высновы аб неабходнасці прытрымлівацца толькі марксісцкай метадалогіі як аб'ектыўнай і навуковай, а ў аснову перыядызацыі гісторыі палажыць працэс змены грамадска-эканамічных фармацый (першабытнаабшчыннай, рабаўладальніцкай, феадальнай, капіталістычнай і сацыялістычнай) [14].

Перыядызацыя гістарыяграфіі і гісторыі ўсходніх славян таксама разглядалася з пачатку 30-х гг. на аснове тых жа прынцыпаў і марксісцкай метадалогіі, што і перыядызацыя гісторыі. Аднак у 40–80 гг. з'яўляецца і іншая тэрміналогія: «дарэвалюцыйная гістарыяграфія» і «дасавецкая гістарыяграфія», «савецкая гістарыяграфія», у 90-я гг. XX – пачатку XXI ст. – «постсавецкая гістарыяграфія».

У якасці прыкладу перыядызацыі гістарыяграфіі можна прывесці калектыўную працу выкладчыкаў Маскоўскага дзяржаўнага гісторыка-архіўнага інстытута «Гістарыяграфія гісторыі СССР» [14].

Аўтары лічаць, што пры распрацоўцы перыядызацыі гістарыяграфіі неабходна ўлічваць заканамернасці развіцця самой гістарычнай навукі – паступовае пашырэнне прадмета даследавання, з'яўленне новых недаследаваных пытанняў і праблем, аналіз новых крыніц, развіццё дапаможных гістарычных дысцыплін і г. д. Аднак галоўнае, на іх думку, перыядызацыя гістарыяграфіі павінна будавацца з улікам марксісцка-ленінскай перыядызацыі гістарычнага працэсу, які за аснову бярэ змену эпох – грамадска-эканамічных фармацый у гісторыі ўсходняга славянства [14, с. 6].

У дарэвалюцыйнай гістарыяграфіі аўтары выдзяляюць два перыяды – гістарыяграфія гісторыі ўсходніх славян у феадальную эпоху і капіталістычную. У сваю чаргу ў развіцці феадальнай гістарыяграфіі яны вылучаюць этапы. Першы этап – назапашвання гістарычных ведаў (X – XVIII стст.), другі – этап пераўтварэння гістарычных ведаў у гістарычную навуку (першая палова XVIII ст.), наступны этап характарызуецца ўзнікненнем новых кірункаў у гістарыяграфіі – буржуазна-адукацыйнага і рэвалюцыйнага, пры захаванні пануючага становішча

дваранскай гістарыяграфіі (другая палова XVIII ст.), завяршаючы этап першага перыяду характэрызаваўся крызісам дваранскай гістарыяграфіі і развіццём буржуазнай гістарычнай навукі, афармленнем рэвалюцыйна-дэмакратычнага кірунку ў гістарыяграфіі гісторыі ўсходніх славян (першая палова XIX ст.).

Гістарыяграфію другога капіталістычнага перыяду аўтары падзяляюць на два этапы: гістарыяграфія часу развіцця капіталізму (другая палова XIX ст.) і гістарыяграфія імперыялістычнай эпохі (пачатак XX ст.) [14, с. 7].

Другая частка гэтага выдання была падрыхтавана ў 1982 г. калектывам кафедры гісторыі савецкага грамадства гістарычнага факультэта Ленінградскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. А. Жданова [15] і прысвечана развіццю гістарыяграфіі ў эпоху сацыялізму. Аўтары выдання для абазначэння перыяду развіцця гістарыяграфіі выкарыстоўваюць акрамя тэрміна «эпоха сацыялізму» і тэрмін «савецкая гістарыяграфія» [15, с. 4].

Навукоўцы падзяляюць развіццё «савецкай гістарыяграфіі» на тры перыяды. Першы (з кастрычніка 1917 г. да сярэдзіны 30-х гг.) – гэта час, калі адбывалася барацьба марксісцка-ленінскага кірунку з буржуазнай і мелкабуржуазнай гістарыяграфіяй. Наступны перыяд (другая палова 30-х і да канца 50-х гг.) – час, калі на аснове адзінай марксісцка-ленінскай метадалогіі была створана канцэпцыя гісторыі ўсходніх славян і іншых народаў, якія пражывалі на тэрыторыі СССР.

Трэці перыяд (з пачатку 60-х гг.), на думку аўтараў, быў перыядам росквіту савецкай гістарычнай навукі [15, с. 11].

Вядома, што гэта перыядызацыя не вытрымлівае ніякай крытыкі, бо атсутнічае адзіны прынцып, і падзяляць «савецкую гістарыяграфію» на перыяды не мае сэнсу. Панаванне адзінай метадалогіі прыводзіла да крызісных з'яў, а не да развіцця і тым больш росквіту гістарычнай навукі.

Беларускія гісторыкі З. Ю. Капыскі і В. У. Чапко падзялялі айчынную гістарыяграфію на два вялікія перыяды (дасавецкі і савецкі). У сваю чаргу першы перыяд, на іх думку, складаецца з развіцця дваранска-клерыкальнай гістарыяграфіі і буржуазнай, а другі (савецкай гістарыяграфіі) падзяляецца на даваенны этап і этап развіцця айчыннай гістарыяграфіі ў пасляваенныя гады [16].

Украінскія гісторыкі В. П. Кацур і А. П. Кацур паклалі ў аснову сваёй перыядызацыі гістарыяграфіі айчыннай гісторыі палітычныя падзеі і таму яна носіць спецыфічны характар і мае значэнне толькі для Украіны [17]. Яны вылучаюць наступныя перыяды: гістарыяграфія старажытнай гісторыі Украіны; гістарычныя веды

Кіеўскай Русі і Галіцка-Валынскай дзяржавы; украінская гістарыяграфія XIV – першай паловы XVII ст.; гістарыяграфія часоў Вызваленчай вайны сярэдзіны XVII ст. і складанне дзяржаўнасці ўкраінскага народа; асаблівасці ўкраінскай гістарыяграфіі XVIII ст.; гістарычная думка на Украіне XIX ст.; украінскія гістарычныя дасягненні напачатку XX ст.; украінская гістарыяграфія таталітарнага перыяду; сучасная ўкраінская гістарыяграфія [17, с. 9–10].

Перыяд 90-х гг. XX ст. і пачатку XXI ст. акрамя тэрміну «сучасны» мае і другія назвы «постсавецкі», «пераходны» і перыяд «розных метадалагічных падыходаў».

Нам здаецца, што спачатку неабходна абаснаваць прынцыпы пабудовы перыядызацыі гістарыяграфіі чалавечага грамадства. Калі ўважліва прааналізаваць развіццё гістарыяграфіі, то можна заўважыць, што новая тэорыя, канцэпцыя з'яўляецца толькі тады, калі на гістарычную арэну выходзіць уплывовая сацыяльная група насельніцтва, якая і з дапамогай гістарыяграфіі ў тым ліку спрабуе абараніць свае сацыяльна-эканамічныя і палітычныя інтарэсы.

Для ўсходніх славян гэты працэс супадае з генезісам феадальных адносін і распаўсюджваннем хрысціянства. Пануючымі сацыяльнымі групамі насельніцтва былі дваране і царкоўнікі. З развіццём феадальных адносін фарміравалася і ідэалагічная зброя феадалаў – клерыкальна-дваранская гістарыяграфія (прынцыпы правідзенцыялізму, а з тым прагматызму). Храналагічныя рамкі носяць умоўны характар і залежаць ад уплыву на характар гістарычнай думкі. У дадзеным выпадку гэта IX–XVIII стст.

Другі перыяд гістарыяграфіі гісторыі ўсходніх славян – буржуазны (прынцыпы гістарызму, неаканцэпцыялізму) – пачынае фарміравацца ў канцы XVIII ст. і пануе ў гістарыяграфіі ўсходніх славян да канца 20-х гг. XX ст. І толькі ў 30-я гг. у барацьбе з буржуазнай гістарыяграфіяй пануючай становіцца гістарыяграфія рабочага класу (марксісцка-ленінская метадалогія). Гэты перыяд можна назваць «пралетарскім». Пануючым дадзены кірунак у гістарыяграфіі гісторыі ўсходніх славян быў да канца 80-х гг.

Распад СССР, падзенне ролі камуністычнай партыі, з'яўленне незалежных усходнеславянскіх дзяржаў прывялі да неабходнасці стварэння нацыянальных канцэпцый гісторыі народаў. У якасці не толькі аб'екта, але і суб'екта гісторыі і дзяржаўнасці становіцца народ і гістарыяграфія павінна абараняць інтарэсы ўсяго народа і дзяржавы як гаранта яго правоў. Таму перыяд 90-х гг. XX ст. і пачатку XXI ст. – гэта пачатковы перыяд фарміравання дзяржаўнай,

нацыянальнай канцэпцыі гістарыяграфіі гісторыі кожнага ўсходнеславянскага народа. Гэтую канцэпцыю магчыма распрацаваць толькі з улікам розных метадалагічных падыходаў і прынцыпаў.

ЛІТАРАТУРА І КРЫНІЦЫ

1. Татищев, В. Н. Разговор двух приятелей о пользе наук и училищ «Чтения в Обществе истории и древностей российских при Московском университете» / В. Н. Татищев. – М. : Унив. тип. 1887. – Кн. 1. – С. 2.
2. Татищев, В. Н. История Российская с самых древнейших времен / В. Н. Татищев. – М.-Л. : Наука, 1962. – Т. 1. – С. 92.
3. Татищев, В. Н. Произвольное и согласное рассуждение и мнение собравшегося шляхетства русского о правлении государственном. Литературный сборник / В. Н. Татищев. – М. : Утро. 1859. – С. 372–374.
4. Избранные произведения русских мыслителей второй половины XVIII в. – М. : ГИПЛ., 1952. – Т. 1. – С. 259–260, 263.
5. Карамзин, Н. М. История государства Российского / Н. М. Карамзин // История государства Российского: [в 12 т.] / Сочинения Карамзина. – СПб. : А. Смирдин, 1851–1853. – Т. I. – С. 113, 122; Т. II. – С. 717; Т. IV. – С. 221; Т. V. – С. 368; Т. VI. – С. 351; Т. XII. – С. 13.
6. Чичерин, Б. Н. Опыт по истории русского права / Б. Н. Чичерин. – М. : Тип. Эрнста Барфкиехта и комп. 1858. – С. 380.
7. Лаппо-Данилевский, А. С. Методология истории / А. С. Лаппо-Данилевский. – СПб. : Перербургский университет. 1910. – С. 380.
8. Ленин, В. И. Полное собрание сочинений / В. И. Ленин. – 5-е изд. – М. : Издательство политической литературы. – Т. 18. – С. 384.
9. Рожков, Н. А. Русская история в сравнительно-историческом освещении / Н. А. Рожков. – Л.-М. : Книга., 1928. – Т. 12. – С. 372.
10. Рожков, Н. А. Диктатура революционной демократии / Н. А. Рожков. – М., 1917. – С. 5.
11. Покровский, М. Н. Русская история в самом сжатом очерке / М. Н. Покровский : в 3 кн. – М. : Издательство партийной литературы, 1967. – Кн. 3.
12. Ленин, В. И. Полное собрание сочинений / В. И. Ленин. – 5-е изд. – М. : Издательство политической литературы. – Т. 52. – С. 24.
13. Спорные вопросы методологии истории. – Харьков, 1930; Против механических тенденций в исторической науке. Дискуссии в ИКП. – М., 1930; Карл Маркс и проблемы общественно-экономических формаций : сб. ст. – М., 1934.
14. Историография истории СССР / под ред. В. Е. Илларицкого и И. А. Кудрявцева. – 2-е изд. испр. и доп. – М. : Высш. шк., 1971. – 460 с.
15. Историография истории СССР (эпоха социализма) / под ред. И. И. Минца. – М. : Высш. шк., 1982. – 336 с.
16. Копыцкий, З. Ю. Историография БССР (эпоха феодализма) / З. Ю. Копыцкий, В. В. Чепко; под ред. Я. Н. Мараша. – Минск : Университетское, 1986. – 175 с.
17. Коцур, В. П. Істориографія історыі Украіні / В. П. Коцур, А. П. Коцур. – Чернівці : Золоті литавры, 1999. – 520 с.

SUMMARY

The different approaches in the development of the periodization of the history and historiography of the history of the Eastern Slavs in the feudal, bourgeois, marxist-leninist and modern historical science are analyzed in the article. Author's concept of historiography the history of Belarussian, Russian and Ukrainian nations and a single (methodological) principle of its construction given.

Паступіў у рэдакцыю 22.10.2015 г.

УДК 94(476:438)

А. В. Касовіч,

кандыдат гістарычных навук, дацэнт, дэкан гістарычнага факультэта БДПУ

ІДЭАЛАГІЧНАЯ БАРАЦЬБА САВЕЦКІХ ПАРТЫЗАН І ПОЛЬСКАГА ПАДПОЛЛЯ ПАСЛЯ РАЗРЫВУ ДЫПЛАМАТЫЧНЫХ АДНОСІН ПАМІЖ СССР І ПОЛЬСКИМ ЭМІГРАНЦКІМ УРАДАМ (КРАСАВІК 1943 – ЧЭРВЕНЬ 1944 г.)

Аднымі з важнейшых матэрыялаў, якія характарызуюць ідэалагічнае супрацьстаянне савецкіх партызан і польскага падполля ў заходніх абласцях Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны, з'яўляюцца партызанскія лістоўкі і газеты. Партызаны і польскае падполле дзейнічалі сярод людзей – беларусаў і палякаў, якія падтрымлівалі той ці іншы бок. Партыйна-савецкае кіраўніцтва Беларусі ўсведам-

ляла і надавала гэтаму фактару выключна важнае значэнне. Актывізацыя працы ў гэтым кірунку набыла пасля прыняцця і рассылкі ў партызанскія атрады і падпольныя партыйныя камітэты заходніх абласцей закрытага ліста ЦК КП(б)Б «Аб ваенна-палітычных задачах работы ў заходніх абласцях Беларусі» і пастановы ЦК КП(б)Б «Аб далейшым развіцці партызанскага руху ў заходніх абласцях Бе-